

Thorvald Staunings tale ved studentermødet i Lund

Taler

Thorvald Stauning
Statsminister

Dato

8. marts 1937

Sted

Lund

Omstændigheder

Studentermødet i Lund den 8. marts 1937

Danmark og Sverrig

Jeg har med stor Tilfredshed modtaget Indbydelse til at tale her i Lund for en Kreds af svenske Borgere, men jeg beklager, at der trods fælles Historie dog er Sprogforskelligheder, som maaske svækker Indtrykket af det, der ønskes sagt.

Jeg haaber dog, at det, navnlig hernede i det sydlige Sverrig, hvor svensk og dansk har levet Side om Side igennem Slægtled, vil være muligt at opnaa saa megen Forstaaelse, saa Samværet ikke vil være helt uden Nytte.

Jeg takker Lunds Studenterorganisation, som har taget Initiativet, og jeg tager det som et Vidnesbyrd om, at den gode, gamle skandinaviske Ide ikke er uddød, et Vidnesbyrd om, at Følelsen af nordisk, kulturel Samhørighed lever her, ligesom Tilfældet er i Danmark.

Jeg tænker ikke at holde noget ensidigt politisk Foredrag, men der er i Tiden saa megen Politik oppe, at det dog er nødvendigt at kaste Blikket paa de politiske Stemninger for at faa belyst de Forhold - økonomiske og politiske - som aabenbart er ukendte for adskillige, - ogsaa ukendte af Folk, der vil være Vejledere.

Jeg vil søge at kaste Lys over visse Udtalelser, som har besværet Forholdet mellem Sverrig og Danmark i den sidste Tid, foruden at jeg vil gøre nogle Bemærkninger om det gamle Kulturfællesskab, som bestaar mellem Sverrig og Danmark.

Den almindelige Verdenssituation kan nok gøre det rimeligt, at Nationer med fælles Livssyn, demokratiske, frihedselskende Nationer, rykker tættere sammen og søger at rette sig op Skulder ved Skulder. Nordens Folk har forlængst overstaaet deres »Sturn- und DrangPeriode«, man har samlet sig paa sikker national Grund om egne Opgaver og har Gang paa Gang tilkendegivet, at herfra udgaar ingen Trusler, her ønsker Nationerne at leve i Fred med hinanden, og de nordiske Nationer tilbyder ogsaa alle andre Nationer at bevare Freden, naar den ikke brydes af andre.

De nordiske Fredstoner er ikke højt vurderet i Øjeblikket. De gamle Instrumenter og de gamle Melodier er kommet paa Mode igen. I 1918-19 og 20 lød Fredsmelodierne over Europa med kraftigt Akkompagnement fra Amerika. Da havde Europa oplevet den sidste Krig, hed det, nu skulde Freden sikres igennem alles Afrustning, Underklassens Trældom skulde ophøre, sociale Reformer skulde bringe Lys til Verdens fattigste Befolkninger, og alle Nationer deltog i Jubelen over det store, som var sket.

Nationernes Forbund dannedes, og alle tegnede sig og forpligtede sig. til at virke i den Fredens og Forsoningens Aand, som var udtrykt i Folkeforbundspagten. og alle nærede vi Haab om, at der maatte være nogen Sandhed iblandet alt, som blev sagt.

Vi, der kendte det privatkapitalistiske Samfunds Væsen' og Karakter, var forud klare over, at meget var Overdrivelser og tomme Løfter, men alligevel tænkte vi os Muligheden af en Udvikling bort fra Rustningsvæsen og Krig, fordi Risikoen ved en Krig ogsaa er betydelig for de kapitalistiske Interessegrupper under 'den tekniske Udvikling, som har fundet Sted.

Men Haabet er foreløbig bristet; efter 15 Aars Kredsen udenom Afrustningsproblemet er Anneksionen af Abessinien fuldbyrdet og Oprustningen iværksat. Og for øjnene af Civilisationen udspilles daglig forfærdelige Scener paa spansk Omraade, hvor en lovlig parlamentarisk Regering bekæmpes af Oprørstroppe, iblandet farvede Medhjælpere.

Med denne Baggrund prøver vi her i Norden at indrette vor Verden, og vi udelukker ikke andre fra et Samarbejde til aandelig og økonomisk Styrkelse af vore Lande. Her er selvfølgelig 'stærkt afvigende politiske Opfattelser ogsaa i

Nordens Folk, men der er absolut og ubetinget Flertal for Demokrati og Frihed.

De tre nordiske Lande, de gamle skandinaviske Lande - Norge, Sverrig, Danmark - har været saaledes sammenknyttede, at meget af disse Landes Historie er fælles. Allerede i 1397 sluttedes Kalmarunionen, men den paatænkte Unionsforfatning blev aldrig til Virkelighed, og i 1521 ophørte Unionen faktisk, medens Danmark dog først ved Fredsslutningen i 1570 opgav den de danske Konger tillagte formelle Ret til at blive Konger i Sverrig.

Siden har der været forskellige Tilløb til at knytte Sverrig og Danmark sammen. Griffenfeldt skal have interesseret sig for dette Emne, og i 1658 blev der gjort et alvorligt svensk Forsøg paa at skabe Enhed, ved Stormen paa København; men endskønt Danmark som bekendt før har været slet rustet, ligesom nu, lykkedes Ensretningen dog ikke.

Frem i den nyere Tid, navnlig efter den franske Revolution i 1789, var der en Del politisk Kandestøberi i Gang, men Enevoldskongerne havde formentlig lært af Fortiden og undgik nye Eksperimenter, medens Skandinavismen en Tid blev opretholdt af nordiske Studenterrnøder, Naturforsker møder o. l.

Vigtigere end meget andet var Kong Oscars Erklæring i 1856: »at for Fremtiden er Krig umulig mellem de skandinaviske Brødre«, og vigtigt var det, at dette gamle Kongeord mindedes, da Unionen mellem Sverrig og Norge brast i 1905. Saaledes er nu de nordiske Folks Indstilling, »Krig er umulig mellem de skandinaviske Brødre«.

Baadene imellem Sverrig og Danmark er stadig knyttet fastere, og ikke mindst gav Krigstiden en gensidig Belæring om, at der ogsaa var materielle Værdier knyttet til det Aandens og Kulturens Broderskab, som er udviklet i de sidste femti Aar.

Siden Arbejderbevægelsen grundlagdes i vore Lande, har der været en voksende Forstaaelse og Samvirken mellem svenske og danske Arbejdere. Vore faglige Arbejderorganisationer gjorde det første Skridt for mere end femti Aar siden ved Afholdelse af den første skandinaviske Arbejderkongres - og den Samvirken, som een Gang blev grundlagt, er fortsat siden og har nu sit faste organisatoriske Organ.

Andre har fulgt i dette Spor, Videnskabsmænd, Kunstnere, Erhvervsdrivende, Skolefolk o. s. fr. alle har forlængst anerkendt Betimeligheden af internationalt og navnlig af nordisk Samvirken. Den saaledes stedfundne Udvikling giver de nordiske Lande en moralsk Styrkelse, som er meget betydningsfuld, men jeg tror ikke, man skal søge at gøre det til mere, end der er naturligt.

Det er forskellige, selvstændige Nationer, her lever i Norden, med meget forskellige Interesser i Forholdet til andre Nationer. Jeg tror ikke, man bør tilstræbe Udslettelse af Selvstændigheden, men tilstræbe en forstandig Samvirken imellem de selvstændige Nationer.

Den nationale Selvstændighed udelukker ikke et loyalt og broderligt Forhold, og det er kun glædeligt, at de nordiske Nationer har øjet aabent for de Muligheder, der forefindes, for at understøtte hinanden og derved underbygge Landenes Styrke og Selvstændighed.

Hvad vi kan gøre for frit Samkvem mellem vore Lande, er lykkeligt, og navnlig venter jeg et Arbejde for effektiv Udveksling af Arbejdere mellem Sverrig og Danmark.

I en svunden Tid var det ikke ligesaa selvfølgeligt som nu, at man kunde færdes frit fra Land til Land. Jeg skal som Kuriosum minde om en lille Tildragelse fra den politiske Kamps Dage. Vi kæmpede, som man ved, i Danmark en haard Kamp om den frie Forfatnings Forstaaelse i den sidste Fjerdedel af forrige Aarhundrede. En af Demokratiets Førere, Christen Berg, havde udstaaet en Fængselsstraf for politiske Forseelser, og ved hans Løsladelse skulde han fejres, og det skulde ske Søndag den 25. Juli 1886 - Dagen efter Løsladelsen. De konservative Magthavere i Danmark forbød Afholdelse af denne Løsladelsesfest paa dertil egnede Pladser i danske Skove og Anlæg omkring København, og saa kom man til at tænke paa det frie Sverrig. Der var tegnet Deltagere til en Udflugt med 13 Dampskibe, og man søgte til Landskrona. Alt var aftalt med Festplads og Beværtning, men to Dage før Festen meddelte Borgmesteren, Friherre Akerhjelm, at Festen var forbudt af Landshøvdingen i Malmø, Greve Wachtmeister. Festkomiteen sagde imidlertid snedigt Ja, men man kan da ikke saaledes kontrollere, at Festsdeltagere ikke gaar i Land. Hertil svarede Borgmesteren:

»Herrernes Landgang vil blive hindret af Politiet - eventuelt af Militærmagt.«

Der har tydeligvis været godt Samarbejde imellem svenske og danske Myndigheder den Gang. Den politiske Linie var ensartet, og Festen blev saa forlagt til Helsingør, hvor det trods alt i sidste øjeblik lykkedes at gennemføre den Hyldning af en af det danske Demokratis Banebrydere, som var planlagt.

Fortiden har sine Minder, og uden Fortids Arbejde havde vi ikke den Nutid, som vi trods Tidens Alvor kan glæde os over.

Naar vi i Dag betragter Forholdene i Sverrig og i Danmark, ser vi vel :Forskelligheder, men ogsaa noget, der viser den ensartede Opfattelse af Tid og Forhold. Ser vi saaledes fra den aktuelle Situation, der udviklede sig ved den dybt indgribende, økonomiske Krise i Aarene 1930~31, saa ser vi Vanskeligheder af ensartet Karakter, men ogsaa en ensartet Vilje til at afbøde det mest mulige af Krisens Vanskeligheder. Efter nogle forberedende Hjælpeforanstaltninger i 1931 og 1932 tilvejebragte min Regering i Begyndelsen af 1933 det store Kriseforlig med det danske Landboparti Venstre, kaldet Kanslergadeforliget, fordi de vigtigste Forhandlinger fandt Sted i mit daværende Hjem i Kanslergade. Der blev ved dette Forlig sikret Gennemførelse af vigtige Love, der gav Landbruget betydelige Fordele og Lettelser, og samtidig saadanne Foranstaltninger, som bragte Byerhvervene i Drift og sikrede mange Tusinde Arbejdere Beskæftigelse. Det var det største samlede Forlig, som nogensinde er gennemført hos os, og det havde og har fremdeles sin 'overordentlig store Betydning for Erhvervsliv som for Arbejdere.

Jeg nævner denne Epoke i dansk Politik, fordi jeg har det Indtryk, at den havde Betydning ogsaa i Sverrig. Den gav Stødet til en Orientering i samme Retning, og den Kriselovgivning, der derefter gennemførtes i Sverrig, var i principiel Henseende som den danske. Men medens de svenske Landbrugere derefter har fortsat Linien og har udbygget Samarbejdet, er det danske Landbrugs politiske Repræsentanter blevet rædde for sig selv og for sine egne Handlinger og har valgt en Fremgangsmaade, som savner Maal og Plan.

Jeg har nu i 8 Aar ledet en Regering bestaaende af to Partier - Socialdemokrater og det radikale Venstre. Det Parti, hvormed jeg og mine Partifæller saaledes samarbejder, har nok en betydelig Tilslutning fra de smaa Jordbrugere, men er dog ikke af samme Karakter som det svenske Bondeforbund. De større Jordbrugere er til Dels samlet i Partiet Venstre, men dette Partis svingende Kurs

har bidraget til Sprængning af Landbrugets organisatoriske Styrke og til Dannelse af et nyt Agrarparti ved Siden af det gamle Venstre; og dettes Program spænder fra ensidigt reaktionære Krav til upaaklageligt revolutionære Talemaader.

Jeg skal ikke opholde Tilhørerne her med videre Omtale af disse Forhold, men har blot villet paapege Forskellighederne, og dertil føjer jeg en Beklagelse over, at det Parti, der havde Magten til at udrette noget for det danske Landbrug, afbrød Samarbejdet og gik ud i en haabløs og lidet ansvarsbevidst Agitation - lige modsat af den svenske Bondestands Optræden.

Fornylig har det svenske Bondeforbunds Leder, Sverrigs Landbrugsminister Axel Pehrsson, holdt Foredrag i København. Hans Tale var en nøgtern Skildring af den fornuftige Politik, som han er med til at føre i Sverrig, og derfor har Talen heller ikke vakt nær saa stor Opmærksomhed, som fremkaldes, naar en ukendt svensk Redaktør siger nogle Ubehageligheder om den danske Regerings Politik.

Men selvom Landbrugsministeren fra Sverrig saaledes ikke gav Anledning til Bemærkninger, saa kan dansk Presse dog nok udnytte Besøget. Hans Tale viste, at Sverrig efterfulgte Danmark, da vi ved det store Kriseforlig skaffede Støtte til Landbrugserhvervet. Det fremkalder Venstreblades Beundring, at man i Sverrig har hjulpet og saneret det lille Landbrugserhverv, som repræsenterer 20 pCt. af Eksporten, medens man naturligvis ikke mener, der er sket noget i Danmark, og man ser ganske bort fra det betydelige Omfang, som dansk Landbrugserhverv har, idet dette repræsenterer 80 pct. af Eksporten.

I dansk Venstrepressen er det hele klart og ligetil - Sverrig har de gode Hoveder - i Danmark føres hovedløs Politik. Saaledes hedder det for at være venlig mod Landbrugsminister Axel Pehrsson : han kan være glad, at han ikke er dansk.

Der er Lighedspunkter mellem svensk og dansk, og der er Muligheder for en vis Ensartethed i Politik, men der er ogsaa Forskelligheder, som det er værd at paapege, thi' de er aabenbart ikke bemærket i den Pressekampagne, som nylig er ført i Sverrig imod Danmark.

Danmarks Produktionsforhold ligger anderledes end Sverriges, og Danmarks økonomiske Politik er derfor ogsaa tvunget ind i andre Baner, end Tilfældet er

for Sverrig, ved den Krisetilstand, der siden 1930 er opstaaet.

Til almindelig Orientering kan nævnes, at Danmark uden at være overbefolket dog er anderledes befolket end Sverrig, godt 86 Indbyggere pr. Kvadratkilometer imod 15 i Sverrig. Hvad dette betyder for Udvikling af Boligforhold, Prisforhold og andet, forstaar man formentlig. Dernæst har Danmark ikke nogeri Naturrigdom - Jærn og Metal - ikke Sverrigs Skovrigdom. kun en Agerjord, til hvis fulde Udnyttelse der maa indføres betydelige Mængder af Raastoffer fra Udlandet.

Danmarks Hovederhverv er Landbruget, det beskæftiger en Tredje-del af den danske Befolkning. Dette Erhverv producerede før Krisen med runde Tal for 15-1600 Mill. Kr. færdige Varer paa et Aar og eksporterede f. Eks. i 1929 for 1400 Mill. Kr. deraf, medens altsaa ca. en Tiendedel af Produktionen gik til Hjemmeforbruget.

I industri og Haandværk, som ogsaa omfatter en Tredjedel af Befolkningen, producerer for en lignende Værdi som Landbruget, men Hovedmassen er til Hjemmeforbrug, - i 1929 var vel kun op imod 300 Mil. Kr. Eksport.

Landbrugets Produktion er for en stor Del forædlede Varer - Kød, Flæsk, Smør, Æg - og dertil kræves foruden egen Produktion af Foderstoffer en betydelig Import af Foderstoffer, ligesom en Del Brødkorn importeres, og desuden importeres Gødningsstoffer. Der medgaar saaledes ca. 300 Mill. Kr., og i dårlige Høstaar endnu mere, af den indvundne Betaling fra Udlandet til Indkøb af Landbrugets Raastoffer.

Industriens og Haandværkets Produktioner kræver næsten alle Raastoffer og Brændselsstoffer indførte fra Udlandet, det drejede sig i 1929 om 800 Mil!. Kr., og saa desuden færdige Maskiner, hvortil nok medgik 200 Mil!. Kr. Da Raastoffer og Brændsel ikke kan erstattes ved Selvforsyning, skal vi sikre en Eksportvirksomhed stor nok til at dække de nødvendige Indkøb, og der har altsaa i normale Tider været nogenlunde Balance, understøttet ved de Indtægter, der f. Eks. flyder af Skibsfarten.

Da den nye Verdensøkonomi etableredes med Selvforsyning, Importforbud eller Importindskrænkning i Form af Kontigentering, Krav om ligelig Gengæld i Indkøb for Adgangen til at sælge, da var Danmark fra første Færd i

Tvangssituation. Landbrugsvarer er ikke mere noget, der sælger sig selv, Alle Lande producerer Landbrugsvarer, og Danmarks Stilling som Leverandør er stærkt truet. Australien og Ny Zeealand med Smør, Polen med Svin o. s. v. Der er opstaaet en tidligere ukendt Konkurrence, som man ikke kan se bort fra, og vore. Afsætningsmuligheder er stærkt begrænsede; det er let 'nok at beklage, at vi bliver afhængige af dette eller hint Marked, men hvor er det Marked, som er rede til at yde Erstatning. Hvor kan Danmark afsætte for 10-12-1400 Mill. Kr. Smør, Svin, Æg og Kreaturer?

Hvad kan Sverrig købe? I 1936 købtes for 2 Mill. Kr. animalske Landbrugsprodukter og for 8 Mill. Kr. Korn, Foderstoffer, Frø til Udsæd. Norge købte for 1/2 Mill. Kr. Flæsk og Smør, Finland for 50,000 Kr., Holland for godt 1/2 Mil. Kr. Det er meget smaa Mængder imod Storbritannien, som køber for 350 Mill. Flæsk, for 250 Mill. Smør, for 75 Mill. Æg. Og Tyskland 72 Mill. levende Dyr, 28 Mill Flæsk, 85 Mill. Smør, 30 Mill. Æg.

Den nævnte Afsætning er nødvendig for at kunne opretholde Produktionsapparatet og forrente den kostbare jordejendom, og den er nødvendig for at faa Indkøbsmidler til de Raastoffer, der ikke findes. i Danmarks Jord. Men Afsætning er i Dag umulig uden tilsvarende Indkøb, selv de smaa Lande maa opretholde saadant Krav; men hvorledes skulde vi kunne effektuere Indkøb i ganske bestemte Lande uden Statsindgreb, Statsregulering. Ja, vi kunde være gaaet over til Statshandel som i Rusland, men det havde næppe forekommet mildere.

Se, forhen købte dansk Handel uden Hensyn til, hvor vi afsatte:

vore Varer, - f. Eks. i Aaret 1929 for 263 Mill, Kr. i England, hvor vi solgte for næsten 1000 Mill. Kr. Vi købte i Tyskland for næsten 600 Mill. Kr., men solgte kun for godt 300 Mil. Kr. Vi solgte til Amerika for 18,5 Mill. Kr., men købte for 240 Mill. Kr., og saaledes var det i Land efter Land, Czekoslovakiet, Polen o.s.v.

Opretholdelsen af denne. Frihed vilde have medført formindsket Afsætning af Landbrugets Varer, mindre udenlandsk Valuta til Raadighed, mindre Produktion i Landbruget, mindre Produktion i Industrien af Mangel paa Raastoffer, Erhvervsløshed, Katastrofe.

Man har ikke fra nogen Side anvist noget andet brugeligt Middel til Løsning af

vor Opgave end den Regulering, som foregaar ved den saakaldte Valutacentral!. Naar vi skal. købe - visse. Varer i visse Mængder i visse Lande, kan man ikke samtidig købe i alle andre Lande.

Naar de store Aftagerlande betinger sig Køb til Gengæld for Salg, maa vi nødvendigvis indskrænke vore Indkøb hos dem, der ikke 'har Anvendelse for vore Varer. De mange Millioner, som vi anvendte til Indkøb uden Gengældelse i Amerika og andre Steder, maatte ved Statsindgreb anvendes til Indkøb der, hvor man er i Stand til at .købe vore Produkter.

At Handelsstanden i Danmark besværer sig over Indgreb i Handelens Frihed, er forstaaeligt, og at Landbruget er i Opposition, fordi dette ønsker at producere endnu mere og købe tilsvarende uden liensyn til andre Erhverv og til Beskæftigelsen i disse, kan ogsaa forklares, men det kan ikke berettigede udenlandske Presseorganer' til saadanne Angreb, som Danmark har været udsat for.

Jeg ser i Danmarks mest reaktionære Blad, at en svensk Meningsfælle i et Interview tillægges en Udtalelse om, at Danmarks. Uafhængighed er svækket, at Udlandet har faaet Magt over Danmarks økonomiske Liv.

Jeg beklager naturligvis vor Afhængighed, som for saa vidt ikke -er saa ny, men jeg synes ikke, det. bliver bedre, naar man ogsaa fra Udlandet vil dirigere vore politiske Foranstaltninger. Jeg ser videre, at en Direktør fra Stockholm i samme Blad tillægges den Udtalelse, at Valutacentralen er en Hindring for nordisk Samarbejde. Man maa beklage, Om dette er rigtigt, men jeg tænker ikke, nogen ansvarlig Mand vil anerkende denne Udtalelses Rigtighed.

Overfor den Situation, der forelaa ved Verdenskrigens Udbrud og fremdeles foreligger, saa længe 'Restriktioner og Gengældelseskrav opretholdes,' maa Danmark sikre sin Produktion, Afsætning, Valutaværdi og Beskæftigelse med de Midler, som staar til Raadighed, og ligesom vi i Danmark overlader ethvert andet Land at ordne sine indre politiske Forhold, som det skønnes rigtigt, maa den ansvarlige' danske Regering ogsaa mene, at denne bør tage Ansvaret for dansk Regeringspolitik, - det' har den gjort hidtil, og vil den. gøre fremdeles.

Vi ønsker Samarbejde og Samhandel, vi beklager de Sammenbrud, det økonomiske Liv har. maattet lide, og vi føler os samhörige med

Brodernationerne i Norden, men vi vil ogsaa hævde vor Ret til selvstændig Handlen. og selvstændig Afgørelse af det, som vi dog niaaske kender bedre end Raadgiverne i Udlandet.

Der har været en stor Kampagne i svensk Presse angaaende Samhandelen med Sverrig. Af de Grunde, jeg før har nævnt, kan vi ikke købe mere end et Sted for de samme Penge, og der har virkelig maattet foretages Indskrænkning baade overfor de nærmeste som overfor de fjerneste Nationer, men voldsomt er det ikke i Forholdet til. Sverrig.

I 1929 købte Sverrig i Danmark for 109 Mill. Kr., medens Danmark købte for 125 Mill. Kr. Vi har virkelig til 1936 formindsket vort Køb i Sverrig med 25 Mill. Kr., og Sverrig har samtidig formindsket sit Køb i Danmark med 26 Mill. Kr. Vi har ikke meget at lade hinanden høre, og navnlig føler vi os ikke som daarlige Brødre, thi vi' købte dog fra Sverrig for 100 Mill. Kr., medens Sverrig kun købte for 83 Mill. Kr. hos os i Aaret 1936.

Jeg har ønsket at sige nogle Ord i Anledning af den pinlige Maade, hvorpaa Sagen er ført frem i svensk Presse og ved Hjælp af svenske Medborgere i dansk Presse. Jeg tror, ingen her i Norden har Glæde af saadan Strid, og vi kan undgaa den, da vi dog netop her har Organer, der kan opklare Misforstaaelser og ordne saadanne Affærer som dem, der er ført frem.

Vi har et intimt Samarbejde mellem Sverrig og Danmark ved Regerings-Pelegerede baade om økonomiske Spørgsmaal og til Planlæggelse af Forsyninger for de nordiske Lande i Tilfælde af internationale Forviklinger. Jeg har saaledes ikke Følelsen af, at man paa ansvarligt Sted anser Danmark for at være udenfor det nordiske Samarbejde, som Direktøren fra Stockholm mener, og jeg haaber ogsaa fremdeles, at mit Land, som det er sket før, vil kunne yde sit Bidrag til Samarbejdet, baade naar det er paakrævet, og naar det iøvrigt kan tjene til Styrkelse for Nordens Folk.

Men jeg maa endnu nævne en Sag, der ligesom det økonomiske Spørgsmaal er revet ud fra sit Hjemsted. Jeg tænker paa den militære Udrustning, hvorom indrepolitiske Forhandlinger netop foregaar i Danmark.

Jeg er unægtelig blevet forbavset over den frimodige Maade, hvorpaa visse Organer her i Sverrig har kastet sig ind i denne Sags Behandling, endskønt man

næppe kan være uvidende om, at Militærspørgsmaalet under Fortids forkvaklede politiske Forhold har faaet sin ganske særlige vanskelige Stilling i det danske Folk.

Jeg tænker imidlertid, at man vil erkende, at Antallet af Regimenter, Kanoner, Krigsskibe o.s.v. i første Haand er et indre, dansk Anliggende. Det har aldrig i firti Aars politisk Liv faldet mig ind, at jeg kunde blande mig i, hvorledes Sverrig eller Norge vilde indrette sit Forsvar. Men her synes danske og svenske Opfattelser _ i visse Kredse - at være noget forskellige. Er der da en særlig Beføjelse til for Sverrig at være medbestemmende om, hvordan Danmark skal indrette sig?

Nej, vistnok ikke! Jeg har set den Begrundelse anført, at Norge, Sverrig og Finland vil føle sig utrygge, hvis Danmark ikke indretter et Værn ved den danske Syd grænse, som Sverrig kan godkende.

Er det ikke en farlig Betragtning? Jeg tænker heller ikke, at nogen ansvarlig Mand gaar ind for den.

Har Danmark faaet overdraget Opgaven som Lænkehund' eller anden Vagtopgave paa Nordens Vegne?

Mig bekendt har der aldrig været forhandlet om noget saadant.

Af Historien ved vi, at det var en udbredt Formodning i 1864, at svenske Tropper vilde komme Danmark til Hjælp' i den da paac tvungne Krig. Der kom selvfølgelig ingen, og nu' er der næppe mange i Danmark; som fantaserer som i 1864.

Naturligvis er der foretaget Foranstaltninger visse Steder udenom Danmark, som ikke forøger vor Tryghed, men det falder dog ikke dansk Offentlighed ind at blande sig i andre Landes militærpolitiske Afgørelser og slet ikke at stille Krav af Hensyn til vor Betryggelse.

Nej, jeg maa holde paa, at Danmark har ikke særlige Pligter over: for andre Lande med Hensyn til militær Udrustning.

Danmarks Regering og Rigsdag maa uden fremmed Indblanding kræve Ret til

at forhandle og træffe Afgørelse under Hensyn til det Skøn over samtlige Forhold, som foreligger hos os. Der er andet end Hensyn til Norden, som ogsaa veier ved Bedømmelsen af Danmarks militærpolitiske Holdning, og derom maa der først og fremmest tales i Danmark.

Jeg har set, at en svensk konservativ Politiker for en Tid siden var i København og j et Foredrag stillede Krav om Udbedring af Danmarks Forsvar, medens han desuden paalagde os en Ny-Orientering indenfor Nationernes Forbund. Jeg tror ikke, Professoren vidste, at Danmarks Grænse just er fastlagt og anerkendt ved Versailles Traktaten, hvoraf maa følge, at vort Land naturligvis maa hævde, at Nationernes Forbund har sin særlige Forpligtelse, og han glemte endvidere, at han kun med Rette kan tale som Partileder i Sverrig - ikke i Danmark.

Men foruden hvad der er uvenligt, er der da ogsaa sagt noget interessant. Man har sagt: Nordisk Forsvarsforbund.

Naturligvis kan det Problem drøftes. Et Forbund til Sikring af Selvstændighed og Demokrati, til Beskyttelse for Folkenes Selvbestemmelsesret o.s.v.

Det kan næppe være Tanken, at Sverrig-Dånmark alene skal indgaa saadant Forbund imod alle andre. Der maa, saa vidt jeg har forstaaet, være tænkt paa Norden, altsaa Norge, Sverrig, Island, Finland og Danmark. Trods alt er det ganske uensartede Interesser, de fem 'Lande har, men det er ikke nok. Kan det f. Eks. tænkes, at Finland og Sverrig vil lade de andre østersøstater i Stikken, maatte Estland, Letland og andre ikke føle sig svigtet, og maa Problemet da ikke udvides paa saaledes passende Maade? Og sker denne Udvidelse, bliver Interesseomraadet endnu mere broget og uensartet - og for Sagen umuligt.

Saa vidt; jeg- kan skønne, vil en Pagt som den nævnte, vidtgaaende eller mindre, vidtgaaende, stille vore Folk overfor Opgaver, som de 'aldrig har tænkt til Ende. Tænk hvilke Krav til Island og Norge, til Finland og Danmark, der kan komme til at foreligge; jeg vover overhovedet ikke at give mig ind i alvorlig Drøftelse af dette Tankeeksperiment. Og jeg anser det da ogsaa for udelukket at gaa ind i saadanne Planer og samtidig bevare Rettigheder i Nationernes Forbund.

Et nordisk Forsvarsforbund er efter min Mening Utopi. At sysle alvorligt dermed vil skabe en ny Farezone; fremkalde en Mistænksomhed, som nu næppe findes, og som i hvert Fald er ubegrundet.

Men det tilføjer jeg, vil man have dette Problem prøvet, saa maa det føres frem til Behandling hos de ansvarlige i Nordens Lande. Det er skadeligt og letsindigt at ieege med saadanne alvorlige Spørgsmaal i uansvarlige Kredse og dog med Bud til Offentligheden."

Selvstændighed for hver Nation og Samarbejde mellem de selvstændige det er Realiteten, som kan virkeliggøres, og som ikke udelukker Problemet for hver Nation om en saadan Sikring, som maa anses formaalstjenlig.

I den Henseende handler man i Danmark saaledes, som politiske og økonomiske Muligheder byder det. Der er et betydeligt Flertal af det danske Folk, som forkaster alle fantastiske Planer om Udrustning af det lille Danmark til Stormagtskrig.

Under Hensyn til den vældige Svingning i Verdenssituationen i de sidste IO Aar har mit Parti offentlig erkendt, at den isolerede Afrustning, som man med Støtte i en tidligere Udvikling beskæftigede sig med, ikke egner sig for Nutiden.

Ved de Lovforslag, som nu foreligger, tilsigtes en Udbygning, Konsolidering og Modernisering, saaledes som man mener, det passer for vort Land, og om disse Lovforslag burde Forhandlingen føres imellem de politiske Partiers Repræsentanter i Danmark, uden at udenforstaaende har Ret til at lægge Pres paa dem, der har Ansvar i Danmark.

Hvis der i denne Sag sker andet end, hvad det danske Folk ønsker, saa maa det være det danske Folk, som dømmer paa den Maade, som er fastsat i et demokratisk og parlamentarisk Land, hvor lige og almindelig Valgret raader.

Vi er i Danmark fulde af Beundring for vort svenske Nabofolk, og jeg føler mig overbevist om, at den svenske Arbejderklasse og efter den titusinder af andre Samfundslag i Sverrig vil danne Værn til Bevarelse og Udvikling af det Samarbejde, der er naturligt og muligt.

Men Norden er ikke noget økonomisk Enhedsbegreb. Vi kan ikke lave et nordisk Selvforsyningsforbund til Erstatning for Deltagelsen i den internationale Omsætning. Danmark kan forsyne meget mere end Norden med Landbrugsvarer, men Finland, Island, Sverrig og Norge er til Dels

selvforsynende med Landbrug, ja konkurrerer endog med os paa internationale Markeder. Sverrig havde i 1930 en Baconeksport til England paa 50 Mill. Kr., hvilket nu i 1936 var formindsket til 23 Mill. Kr. Det er ikke meget i Forhold til Danmarks Afsætning paa 350 Mill. Kr., men det viser os, at Norden ikke er en Enhed, der er klar til at nøjes med en indbyrdes Handel.

Som det er med Danmarks Fødevarer, er det med Finlands og Sverrig's Træ og Papirmasse, med Sverrigs Jern og Industrivarer, med Norges Salpeter og med Islands Fisk. De maa alle ud paa de internationale Markeder med deres Produktion ligesom Danmark. Der er stor Forskel i Efterspørgslen og i Udbyttet. Nogle' Lande har Raastoffer, som efterspørges og højt udviklet Industri. Island har Fisk som mange andre, en Vare, sorn. er stillet haardt i Tiden; -og Danmark har Fødevarer som mange andre, og derfor bliver Priserne slette, og vort Hovederhverv er derfor i Nødstilstand, medens den, der sælger Raastoffer, har ganske anderledes rige Muligheder;

Jeg har tænkt, det var praktisk en Gang at paapege de tilstedeværende Forskelligheder, ikke for at paakalde Medlidenhed; men for at bidrage til Klarhed i den Meningsudveksling, som Tiden fører med sig.

Men har vi end ikke Muligheder for at skabe den økonomiske Blok, kan vi dog sikkert udvikle Samarbejde og Samhandel og derved frigøre os i nogen Grad. Men desuden har vi, som før sagt, Samarbejdet paa sociale, kulturelle og trafikale Omraader, og vi har Brug for et virkeligt intimt Samarbejde indenfor Nationernes Forbund - som hidtil.

Paa vigtige Omraader, Sølovgivning, Familieret, Ægteskab m. v. har vi tilvejebragt fælles og ensartet Lovgivning. Paa det sociale Omraade har vi i vid Udstrækning. paavirket og befrugtet hinanden, og just den intime Samvirke mellem Arbejdernes Organisationer har bidraget til en social og økonomisk Udvikling, der har fjernet Fortidens uheldige Konkurrence fra Arbejdsmarkedet. Vore Sprogs Slægtskab og vor Kulturs Udvikling har bidraget til den hele aandelige Forstaaelse og Samhørighed, som just er det værdifulde.

Vore Digtværker er fælles Eje. Holberg, Strindberg, Ibsen, Bjørnson, Brandes, det er Navne, som har nordisk Klang. Og ser vi paa den dramatiske Kunst, saa ser vi en rig og intim Forbindelse igennem Tiderne. Bjørn Bjørnson virkede en lang Tid i dansk Teater, og Forbindelsen mellem svensk og dansk Teater har

Aarhundreder bag sig. Danmark var nok den første nordiske Nation, som lod spille Komædie - vort første Teater aabnedes 1722 - og det er besynderligt nok en Svenskers Bedømmelse, der er den eneste bevarede Kritik fra 1722. Det var en Assessor Dahlstrøm, der var paa Gennemrejse, og af hans Dagbog fra' 26. September 1722 har man fundet frem, at han besøgte »den danska comoedien« og saa den politiske Kandestøber, »hår i Kopenhamn componerat« og den »war artig nog«.

Femten Aar senere, i 1737, blev den nationale svenske Skueplads aabnet. En betydelig Udveksling af Kunstværker og af Kunstnere har fundet Sted, forhaabentlig til Glæde paa begge Sider.

I gamle danske Teater-Erindringer dvæler man ved den svenske Scenekunstner August Lindberg. Han spillede Hamlet i Danmark, og han virkede som Foregangsmand for Henrik Ibsen og' Bjørnson. Man haaber stærkt i Danmark paa samlet Gæsteprotræden fra Sverrig, selvom vi bestandig har haft Glæden af Gæster.

Foruden de gamle, Olga Bjørkman, Gustaf Frederikson og August Lindberg, nævner teaterinteresserede fra en nyere Tid Anders de Wahl og Gosta Ekman med Kærlighed og Beundring.

Hvad vi udretter hver paa sit Omraade til Udvikling af Trafikvæsen, er ikke et indre Anliggende, men af fælles Værdi. Baade hvad der tjener til at færdes hos hinanden, og hvad der tjener til at lette Trafikken udadtil er gode, fælles-nordiske Foranstaltninger, som i Realiteten er Led i vort Samarbejde.

En svensk Digter, Frans Hedberg, har en Gang givet smukt Udtryk for de fælles Træk hos de nordiske Folk. Han sagde:

Det ligger afgjort uti nordbons lynne om Dansk, om Svensk, om Norrman an han ar. En Skiftlung fin avet gemensamt kynne, som om gemensamt ursprung vittne bar.

Ja, just saadan føler vi os her i de gamle skandinaviske Lande, og just fordi vi har »Nordbons Lynne«, følger vi den rolige Udviklings Vej. Realitetssans og Brodersind raader; vi tror paa Folkenes Ret til Medbestemmelse om egne Anliggender, og vi tror, at den demokratiske Samfundsorden beforder

Kulturen og skaber det dygtige, oplyste Folk. De nordiske Folk bærer selv Ansvaret for Samfundsudviklingen, og vi kan ikke tænke os at undvære den Aandens Frihed, som i Aarhundrede efter Aarhundrede har udviklet og modnet de nordiske Folk.

Sociale Rettigheder, politisk Frihed og Ret til fri Tanke og Tale er de Goder, som er naaet i Norden, og dem ønsker vore Folk at værne og bevare, og til det Formaal vil vi bygge videre paa det traditionsrige nordiske Samarbejde, - her i Norden er blodig Strid utænkelig, her bygger vi videre for at skabe gode Samfund, Nordens Lande til gode Hjem for Nordens Folk.

Tags

Politisk tale, Socialdemokratiet

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/thorvald-staunings-tale-danmark-og-sverrig-ved-studentermoedet-i-lund-1937>